

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ**

**ПОЛІТИКА ТА ПРАВО
В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ:
ПОШУК РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

...

23 КВІТНЯ 2024

**Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2024**

УДК 32:341.3«364»(082)
П 50

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 8 від 28 березня 2024 року)*

П 50 **ПОЛІТИКА ТА ПРАВО В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: ПОШУК
РІШЕНЬ** : збірник матеріалів Міжнарод. наук. конф. / за заг. ред.
П. В. Горінова ; Навчально-науковий інститут права та політології
УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 23 квітня 2024 р.). – Київ :
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. – 399 с.

Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції «Політика та право в умовах дії воєнного стану: пошук рішень» містить короткий зміст результатів науково-дослідних робіт наукових, науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів та студентів закладів вищої освіти, наукових установ і організацій. Збірник присвячено аналізу й оцінці політичних і правових аспектів у контексті воєнного стану, з особливим акцентом на українські реалії та міжнародну перспективу. У збірнику широко представлені теми, що стосуються захисту прав людини, правового регулювання під час воєнного стану, ролі національних та міжнародних інституцій у забезпеченні правопорядку та справедливості. Велика увага приділена питанням соціального захисту військовослужбовців та цивільного населення, особливостям правосуддя в умовах воєнного стану. Дослідження в збірнику відзначаються глибоким аналітичним підходом та різноманітністю методологій, що дозволяють оцінити складність та багатовекторність правових і політичних викликів сучасного світу.

Збірник є джерелом для науковців, юристів, політологів, а також для всіх, хто цікавиться глибоким розумінням сучасних правових і політичних реалій. Він сприяє науковому діалогу, обміну знаннями та досвідом між фахівцями різних галузей, що є ключовим для вироблення комплексних підходів до вирішення глобальних викликів сучасності.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів і посилань несуть автори матеріалів.

УДК 32:341.3«364»(082)
DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-MK_NNIPiP_2024

© Автори публікацій, 2024
© ННПіП УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024

3. Лукічов В., Арнаутова В., Нікітюк Т., Кучеренко С. Основні права військовослужбовців: довідник. Київ : Міністерство оборони України, 2020. 64 с.

4. Про звернення громадян: Закон України від 2.10.1996 р. № 393/96-ВР URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text> (дата звернення: 21.03.2024).

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 19.03.2024).

6. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду від 31.03.1995 р. № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення: 19.03.2024).

7. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 168. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/KP220168> (дата звернення: 26.03.2024).

УДК 342.4(477)

Богдана ЄРМОЛЕНКО / Bohdana YERMOLENKO

*студентка спеціальності 014 «Середня освіта. Історія» Історичного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)*

Тетяна ГАВРОНСЬКА / Tetiana HAVRONSKA

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін
Навчально-наукового інститут права та політології*

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ДЖЕРЕЛ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

У системі права кожна галузь має своє джерело, яке визначає формування правових норм. Для конституційного права України це особливо важливо, оскільки воно визначає основи державного устрою та права громадян. Джерело права – це форма існування правових норм, яка перетворює право в об'єктивовану реальність. Право як об'єктивована реальність існує в певних формах. Без такої об'єктивації державна воля народу не може бути матеріальною рушійною силою, яка творить право. Джерела конституційного права України – це спосіб внутрішньої організації та зовнішнього виразу конституційно-правових норм [1, с. 25].

Зазвичай серед джерел права виділяють такі: за матеріальним змістом (матеріальні умови життя суспільства, система економічних зв'язків, форми власності тощо); за ідеальним змістом (правова свідомість); за юридичним змістом (різні форми, засоби вираження, об'єктивізація правових норм). Тому під джерелами права в юридичному значенні розуміється форма вираження, об'єктивізації державної волі [2, с. 22]. Джерела конституційного права утворюють складну систему, що поєднує в собі різноманітні акти, що містять конституційно-правові норми. Ця система включає велику кількість конституційних відносин і різноманітність їх об'єктів, що призводить до різних видів правових приписів і джерел конституційного права. Таким чином, джерела конституційного права виступають як засоби зовнішнього вираження конституційно-правових норм, що надають їм офіційний і загальнообов'язковий характер [2, с. 23].

Основними джерелами конституційного права України є Конституція, закони та підзаконні акти. Серед джерел конституційного права України можна відзначити Конституцію України, закони України, ратифіковані міжнародні договори, акти Верховної Ради України, а також практики Європейського суду з прав людини та нормативні акти вищих та місцевих органів влади. Джерела конституційного права розділяються залежно від характеру волевиявлення, форми, змісту, території дії, часу дії та інших аспектів. Основним критерієм класифікації джерел є їх характер та сутність. За сутністю виділяються такі типи джерел конституційного права: директивні вияви волі народу, вияви волі держави та її органів, а також вияви волі територіальних громад та інших суб'єктів місцевого самоврядування. За змістом, тобто за юридичною силою, вони поділяються на конституційні, законодавчі, підзаконні та місцеві [4].

Форми вираження різноманітні та обумовлені традиціями формалізації конституційно-правових норм та способами правотворчості суб'єктів конституційного права, включаючи нормативно-правові акти, договори, судові прецеденти та правові звичаї. Деякі норми Конституції мають пряму дію і не потребують додаткової регламентації для застосування [1, с. 22]. У свою чергу, акти конституційного права поділяються на закони, нормативні акти виконавчої влади, нормативні акти органів конституційного контролю (нагляду), парламентські регламенти, акти органів місцевого самоврядування [3, с. 36].

Важливим критерієм розмежування джерел конституційного права України є їхня територіальна дія. Джерела конституційного права можуть бути загальнодержавними або локальними та поділяються на постійні та тимчасові за часом дії. Більшість з них мають постійно діючий характер. Проте ця класифікація не вичерпна, оскільки існують інші критерії класифікації джерел конституційного права. Джерела конституційного права України відображають спосіб внутрішньої організації та зовнішнього виразу конституційно-правових норм. Різноманітні джерела конституційного права України взаємодіють у генетичних, структурних і функціональних зв'язках, утворюючи індивідуальну систему. Система конституційного права України включає законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що відображають волю українського народу та політику держави [4].

Важливо, що в Конституції України визначається багато інших джерел цієї галузі національної правової системи, а її норми застосовуються до кожного громадянина та всіх суб'єктів суспільних відносин. Багато конституційних норм мають установчий характер. Міжнародні договори є джерелом конституційного права України згідно з Конституцією України (ст. 9), яка визначає їх як частину національного законодавства. Наприклад, серед ратифікованих міжнародних договорів, що є джерелами конституційного права України, можна згадати Конвенцію про захист прав людини та основних свобод 1950 року, Європейську хартію регіональних мов або мов меншин 1992 року, Європейську конвенцію про громадянство 1997 року. Види джерел галузі конституційного права України, як правило, досить стабільні, але конкретні акти, що містять конституційно-правові норми, часто змінюються через об'єктивні та суб'єктивні чинники, включаючи труднощі перехідного процесу формування української державності [5, с. 37].

Юридичні позиції Конституційного Суду України відіграють важливу роль у конституційному праві країни. Конституційний Суд, визнаючи акти вищих органів влади неконституційними, виступає як «негативний» нормотворець. Юридичні позиції, сформульовані під час розгляду конкретних ситуацій у конституційному

праві, містять важливі доктринально-нормативні положення, принципи та висновки, які впливають на правозастосування та правотворчу діяльність. Рішення Конституційного Суду України мають остаточний характер і після їх опублікування вони стають безпосереднім регулятором суспільних відносин, визначаючи зміст та обсяг конституційних прав і свобод. Крім того, у контексті конституційної судової реформи 2016 року важливими джерелами конституційного права України є висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, які є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень. Особливе місце серед джерел конституційного права України належить Конституції України, яка закріплює найбільш принципи державно-правові норми і має універсальний та установчий характер [4].

Таким чином, основні джерела конституційного права в Україні встановлюють основи державного устрою та права громадян у формі різноманітних нормативних актів, таких як Конституція, закони, міжнародні договори та акти органів влади. Ці джерела регулюють взаємовідносини між суб'єктами права і визначають основні принципи, на яких ґрунтується подальша правова регламентація. Крім того, важливу роль відіграють міжнародні договори та рішення Конституційного Суду України, які впливають на правозастосування та правотворчу діяльність, закріплюючи загальні норми конституційного права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституційне право України : курс лекцій / Р. Я. Демків. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 332 с.
2. Конституційне право України : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. Харків : Право, 2008. 416 с.
3. Конституційне право України : підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.
4. Поняття й склад джерел конституційного права. Studies. URL : https://studies.in.ua/shpora-konst_pravo/420-ponyattya-y-sklad-dzherel-konstitucynogo-prava.html (дата звернення: 26.03.2024).
5. Савчин М. В. Конституційне право України : підручник / відп. ред. проф., д. ю. н. М. О. Баймуратов. Київ : Правова єдність, 2009. 1008 с.